

Weerhaken aanbrengen

Waarom erfgoededucatie?

Erfgoededucatie komt tegemoet aan essentiële levensvragen als 'Waar kom ik vandaan en waar wil ik naartoe?' Niet mis toch in een tijd waar heel wat mensen op zoek gaan naar zingeving. Op die manier staan kinderen en jongeren met beide voeten op de grond en kweken ze weerhaken om zich in het volle leven vast te bijten.

Identiteit

Bekend gezicht

Historische informatie plakt een gezicht op een samenleving. Door haar historische dimensie zorgt erfgoededucatie ervoor dat mensen een geheugen en een identiteit ontwikkelen.

Ze geeft ons **een referentiekader** waarmee we ons kunnen inleven in mensen uit andere tijden. *Hoe deden zij het en hoe zouden wij dat nu aanpakken?* Die confrontatie leidt tot reflectie en bestaansverheldering.

Persoonlijke zoektocht

Een samenleving die alle tradities overboord gooit, verliest haar oriëntatiepunten in de tijd. Ze maakt het haar burgers onmogelijk om zich met iets of iemand te identificeren en ontnemt hen de kansen tot zelfinzicht en identiteit.

Zonder identiteit bouw je geen gemeenschap. De waardering van erfgoed maakt deel uit van de collectieve herinnering van een groep mensen. Identiteit draagt ertoe bij dat we ons verantwoordelijk voelen voor onze omgeving en de toekomst ervan. Daardoor groeit er een samenhorigheidsgevoel. Hoe je het draait of keert, **mensen willen ergens bij horen**. Ze willen een identiteit, een verhaal. Een gemeenschap kan een antwoord zijn op het ontwrichtende van de huidige mondialisering. Daarom moet erfgoededucatie meer zijn dan een opsomming van feiten.

Identiteitsbeleving stimuleert een collectieve herinnering, maar het verwerven ervan is een persoonlijke zoektocht en vervolmaking. Door je dingen te herinneren, ze op te zoeken en in een context te plaatsen, vorm je je eigen identiteit.

Verkennen van identiteiten

In erfgoedlessen verkennen leerlingen verschillende identiteiten. *Wat betekent het om in een bepaalde tijd christen, jood, Vlaming, arbeider of migrant te zijn?* Door kennis, inleving en verbeelding leren leerlingen zich identificeren met personen die in een ander tijdvak leefden of met mensen met een andere sociale, culturele of etnische achtergrond.

Zeker in de stad, met haar rijke geschiedenis en diverse bevolkingsgroepen, komen erfgoed en identiteit in vele vormen tot uiting. **Identiteit is er een zoektocht**, zowel voor autochtone als allochtone bewoners en zeker voor jongeren bij wie dat onderscheid vervaagt.

Verschillende perspectieven

Als leerlingen een persoonlijke betekenis aan erfgoed geven, draagt dat bij aan de vorming van hun identiteit. Je bereikt dat door met het erfgoed uit hun omgeving te werken. Op die manier worden kinderen en jongeren betrokken partij en raken ze vertrouwd met het cultureel erfgoed en zijn context.

Als ze beseft hebben van hun verleden en heden zijn ze klaar om over heden en de toekomst na te denken. Ze krijgen meer inzicht in en respect voor erfgoed en maatschappij. Daarvoor moet je samen leren kijken, er samen over praten, er samen betekenis aan geven.

Als je dan ook nog het 'lokale' in relatie met het 'globale' plaatst, levert erfgoededucatie een wezenlijke bijdrage aan identiteitsbegrip, zelfreflectie, de **relativering van de eigen ideeën** en opvattingen, het inzicht dat er verschillende perspectieven zijn om de dingen te bekijken.

Multiple identities

Identiteit is een gelaagd en dynamisch begrip dat zich afzet tegen een overdreven neiging naar 'authenticiteit'. Erfgoededucatie dient niet om kritiekloos de lof van de culturele verwezenlijkingen uit het eigen verleden te zingen. Een overdreven nadruk op de eigen identiteit kan er toe leiden dat het andere als vreemd wordt beschouwd.

Het verleden toonde aan dat extreme vormen van 'erfgoededucatie' tot misbruik kunnen leiden. Het kan bij mensen zowel het beste (verdraagzaamheid, gastvrijheid, onbevangenheid, integratie ...) als het slechtste (ontkennen van de waardigheid van anderen ...) naar boven halen. Erfgoededucatie reikt kinderen en jongeren de **competenties aan om eigen inzichten te ontwikkelen**. Ze gaat op zoek naar 'multiple identities'. De sociale en cultureel uiteenlopende achtergronden van de leerlingen moeten er een plaats in krijgen.

Verwondering en emotie

Belevingswereld

Erfgoed kan bij leerlingen interesse opwekken, emotie oproepen, de exploratiedrang aanscherpen. Vooral wat onzichtbaar blijft, wekt verwondering op.

Het element 'voelen' is hierbij belangrijk. Erfgoededucatie die aan de belevingswereld van de leerlingen raakt, wordt vanzelf interessant en geeft de leerlingen de kans om hun emoties te uiten.

Nieuwsgierigheid

Via erfgoededucatie in de schoolomgeving maak je de leerlingen nieuwsgierig voor en betrokken bij het lokale erfgoed. De leerlingen krijgen **een actieve, onderzoekende rol** in de speurtocht naar het verhaal van de eigen omgeving.

Zo verbinden ze zich ook emotioneel met het thema en houdt hun engagement niet op als het onderzoek of project is afgerond. Het onderwerp moet de leerlingen 'iets doen', hun zintuigen prikkelen, 'een historische sensatie oproepen'.

Zonder emotionele binding blijven mensen onverschillig voor hetgeen rondom hen gebeurt. Voor leerlingen heeft het werken met originele documenten of voorwerpen een meerwaarde.

Betekenis, zingeving, waarde

Gedragen

50,8% van de Vlamingen heeft een sterke tot zeer sterke interesse in lokale geschiedenis. Dat bleek uit het bevolkingsonderzoek 'Vlamingen en het verleden' van FARO uit 2010.

Ook zij die niet of nauwelijks in erfgoed zijn geïnteresseerd, vinden het toch belangrijk dat de overheid het erfgoed beschermt.

Erfgoededucatie bevordert het **historisch besef**, omdat leerlingen verbanden leren zien tussen vroeger en nu. Via erfgoed kan je aan kinderen en jongeren tonen dat ze deel uitmaken van een lang historisch proces.

Verskillende oplossingen

Erfgoededucatie wil kinderen en jongeren mee leren nadenken over de inrichting of herinrichting van de eigen omgeving of de herbestemming van ons erfgoed, over wat we moeten behouden en waarom we dat moeten doen.

Op die manier worden leerlingen '**wereldwijs**'. We laten hen ervaren dat er voor hetzelfde probleem verschillende oplossingen zijn en dat die oplossingen tijdelijk zijn, dat keuzes afhangen van je achtergrond en de ogen waarmee je naar de wereld kijkt. Via erfgoededucatie leren de leerlingen kritisch omgaan met historische bronnen.

Authentieke gesprekken

Een aanbod erfgoededucatie komt over de leergebieden of leervakken heen tegemoet aan de hernieuwde vraag naar zingeving bij jongeren. Het is een middel om het met de leerlingen over jouw en hun waarden te hebben.

Leerlingen hebben behoefte aan authentieke gesprekken en zingeving. Erfgoededucatie daagt leerkrachten en leerlingen uit het **eigen wereldbeeld** in vraag te stellen. Leerkrachten reiken leerlingen invalshoeken en sjablonen aan om de werkelijkheid te observeren. Die begeleiding is voor leerlingen cruciaal om zelf een visie te ontwikkelen en naar de toekomst te kijken.

Betrokkenheid en burgerschap

Leefbare omgeving

Erfgoededucatie leert leerlingen respect opbrengen voor erfgoed of dingen die waardevol zijn. Betrokkenheid bij de samenleving is een voorwaarde voor burgerschap.

De burger heeft recht op een leefbare omgeving, maar ook de plicht om ze leefbaar te houden. Hij heeft het recht om de eigen culturele identiteit te beleven, maar ook de plicht om andere culturen te respecteren.

Als je 'burger' door 'leerling' vervangt, kom je uit bij eindtermen of leerdoelen als **respectvol omgaan met anderen**, handelen naar algemeen aanvaarde normen en waarden, rekening houden met gevoelens en wensen van anderen.

Snijpunt

Erfgoededucatie draagt bij aan sociale integratie, omdat het de kennis van de eigen omgeving, andere gebieden en culturen vergroot.

Ze bevindt zich op het snijpunt van de *global village* en de stad, het dorp of de streek waar we leven. Erfgoededucatie en -beleving zijn voor nieuwkomers belangrijk om zich in onze samenleving te integreren.

Meedenken

Erfgoededucatie laat kinderen en jongeren nadenken over hun eigen omgeving.

'Hoe kunnen we onze buurt leefbaarder maken?', 'Mag dit gebouw een commerciële functie krijgen of niet?', 'Wat doen we met de open ruimte?'

Het in stand houden van monumenten, landschappen, roerend en immaterieel erfgoed is een zware taak. Jongeren kunnen een actieve rol spelen om ons erfgoed van de vele bedreigingen te redden.

Mandje vol

Nieuwkomers hebben een mandje waarin ze de waarden van de nieuwe samenleving waarin ze moeten overleven toevoegen aan de waarden die ze van thuis meekregen. Het is niet de bedoeling dat ze hun culturele bagage opgeven en ze door de autochtone cultuur vervangen.

Migranten zijn meestal druk bezig om zich een maatschappelijke positie te veroveren, zodat er voor hen weinig tijd overblijft voor cultuurbeleving. Pas als aan de voorwaarden om te overleven is voldaan, heb je als nieuwkomer de tijd je leven in te richten en interesse voor je omgeving te tonen. Het komt er dus op aan om nieuwkomers **enthousiast** te maken **voor de nieuwe cultuur** waar ze in terecht komen. Dat lukt pas als je ze respecteert en ze als volwaardige burgers aanvaardt. Cultuurbeleving wordt dan een opstap naar integratie.

Globalisering

De façade van de global village

Verstedelijking, natuurrampen, milieuvervuiling en taalvervlakking bedreigen ons cultureel en natuurlijk erfgoed. Globalisering geeft ons kansen om de rijkdom van culturen te ervaren maar ze leidt ook tot achteruitgang, verdwijning en vernietiging van ons erfgoed.

Globalisering vertroebelt bij een toenemend aantal jongeren het zicht op een eigen plaats in de samenleving.

Individualisering, informatisering, informalisering, intensivering en internationalisering (**de vijf i's**) geven ons meer mogelijkheden en vrijheid, maar leiden ook tot eenzaamheid, controleverlies, malaise en desintegratie.

De uitverkoop van culturele diversiteit is wereldwijd aan de gang.

Globalisering reduceert zowel de variëteit als het aantal culturen in de wereld. 'Ontwikkeling' zet mensen onder druk om zich aan te passen aan een westers standaardmodel, waarmee ze niet kunnen wedijveren. Dat zorgt voor verwarring, wrok en woede: gevoelens die de basis zijn van een groot deel van het geweld en fundamentalisme in de wereld. Dat is de ontluisterende werkelijkheid achter de mooie façade van de 'global village'.

Wereldburgerschap als speeltje

Globalisering holt het belang van het eigen verleden uit. Velen ervaren het verlies van erfgoed in een geïnformatiseerde en multiculturele maatschappij als een gemis. Om dat verlies te compenseren, gaan zowel autochtonen als allochtonen op zoek naar wat van hen is.

Dat is dan ook de reden waarom lokale culturen en identiteiten opnieuw aan belang winnen. Globalisering zorgt niet automatisch voor 'globaal denkende mensen'. Als we daar niet bij stilstaan, wordt wereldburgerschap een speeltje voor de bevoorrechten.

Erfgoededucatie kan er mee voor zorgen dat *global unity* en regionale verscheidenheid in evenwicht blijven. In dat geval zoeken wereldburgerschap en Europese identiteit aansluiting bij de lokale en regionale wortels. In een wereld waarin je **in elke straat dezelfde winkels** vindt, hechten mensen meer en meer waarde aan de cultuurhistorische bijzonderheden van hun leefomgeving.

Geen nostalgie

Jongeren zijn in deze tijd van individualisering en globalisering zowel individu als wereldburger. Een **van bovenaf opgelegd 'collectief geheugen'** past niet meer bij deze tijd. Het leven van jonge mensen houdt niet langer op bij lokale of regionale grenzen.

Om die redenen roept erfgoededucatie bij jongeren niet onmiddellijk wilde fantasieën op. Maar 'zich thuis voelen' heeft niets te maken met het zich onttrekken aan hedendaagse invloeden. Erfgoededucatie en omgevingsonderwijs hebben niet de bedoeling om ons massaal rond de kerktoren terug te plooiën of de leefwereld van kinderen en jongeren van nu

te verenigen. Ze hebben niets met nostalgie te maken. Historisch besef mag niet tot provincialisme of valse romantiek leiden.

Glokaal

Erfgoededucatie verenigt het 'globale' met het 'lokale'. Deze 'glokale' context dwingt ons tot een 'andere' omgang met ons erfgoed.

Erfgoededucatie leert leerlingen **denkrelaties** leggen of weerhaken aanbrengen die ze later in andere omgevingen of contexten kunnen herkennen en gebruiken.

Verschillen als troef

Interesse voor elkaars verhalen

Erfgoededucatie heeft een ruime en cultureel diverse inkleuring. Ze bevordert de reflectie op de eigen cultuur en die van anderen, maar speelt ook in op de **cultureel diverse achtergronden** van de leerlingen in de klas.

Sociale diversiteit kan hier ook aan bod komen, ook al ligt dat soms heel gevoelig. Diversiteit kan een meerwaarde zijn om met erfgoed te werken. Kennis van erfgoed geeft inzicht in het heden en laat je toe om vlot met de culturele achtergronden van anderen om te gaan. Ze geeft je heel wat aanknopingspunten met het culturele erfgoed van etnische minderheidsgroepen.

Belangrijk is de wederzijdse interesse voor elkaars verhalen. Op die manier draagt erfgoed bij tot integratie. De verhalen van nieuwkomers gaan dan deel uitmaken van onze geschiedenis.

Niet krampachtig

Als je met allochtone kinderen of jongeren rond erfgoed werkt, betekent dat niet dat je kost wat kost naar elementen uit hun cultuur moet zoeken.

Je bent al heel wat met de manier waarop allochtone leerlingen **naar onze cultuur kijken**. Het getuigt wel van respect als je elementen uit hun cultuur aan bod laat komen of de leerlingen de kans geeft om elementen uit hun cultuur aan te brengen.

Erfgoed is dynamisch en heeft in een multiculturele samenleving nood aan een permanente actualisering. Als je leerlingen over het 'eigen' erfgoed laat praten, draag je bij aan de aanvaarding van diversiteit.

Stadsklassen

Waarom is in een bepaalde periode een bepaalde stadswijk in trek, terwijl enkele tientallen jaren later iedereen er wegtrekt? Wat zijn daar de mechanismen van? Als je dat fenomeen in de eigen stad begrijpt, begrijp je dat ook voor andere steden.

Steden bieden een hele resem aan onderwijsrelevante leerkanalen voor thema's als

- ruimte: stedenbouw, architectuur, historische gebouwen, kaartvaardigheid, openbaar vervoer ...
- cultuur: diversiteit, interculturele dialoog, musea ...
- maatschappelijke thema's: sociale ongelijkheid, democratie ...

Bij de organisatie van stadsklassen heeft er goed haar plaats tussen de andere elementen van een stad. Daarbij komen zowel monumenten, diversiteit, het dagelijks leven in de stad, markten, landschap, stadsontwikkeling ... aan bod.

www.thuisindestad.be

Plattelandsklassen

Via plattelandsklassen maken kinderen en jongeren kennis met de oorsprong van hun voedsel en met het Vlaamse platteland.

De focus ligt op land- en tuinbouw, maar de klassen besteden ook aandacht aan landschap en natuur, geschiedenis en bewoning. De beleving van het platteland is het uitgangspunt en er is volop ruimte om te horen, voelen, ruiken, zien en smaken ...

www.plattelandsklassen.be